

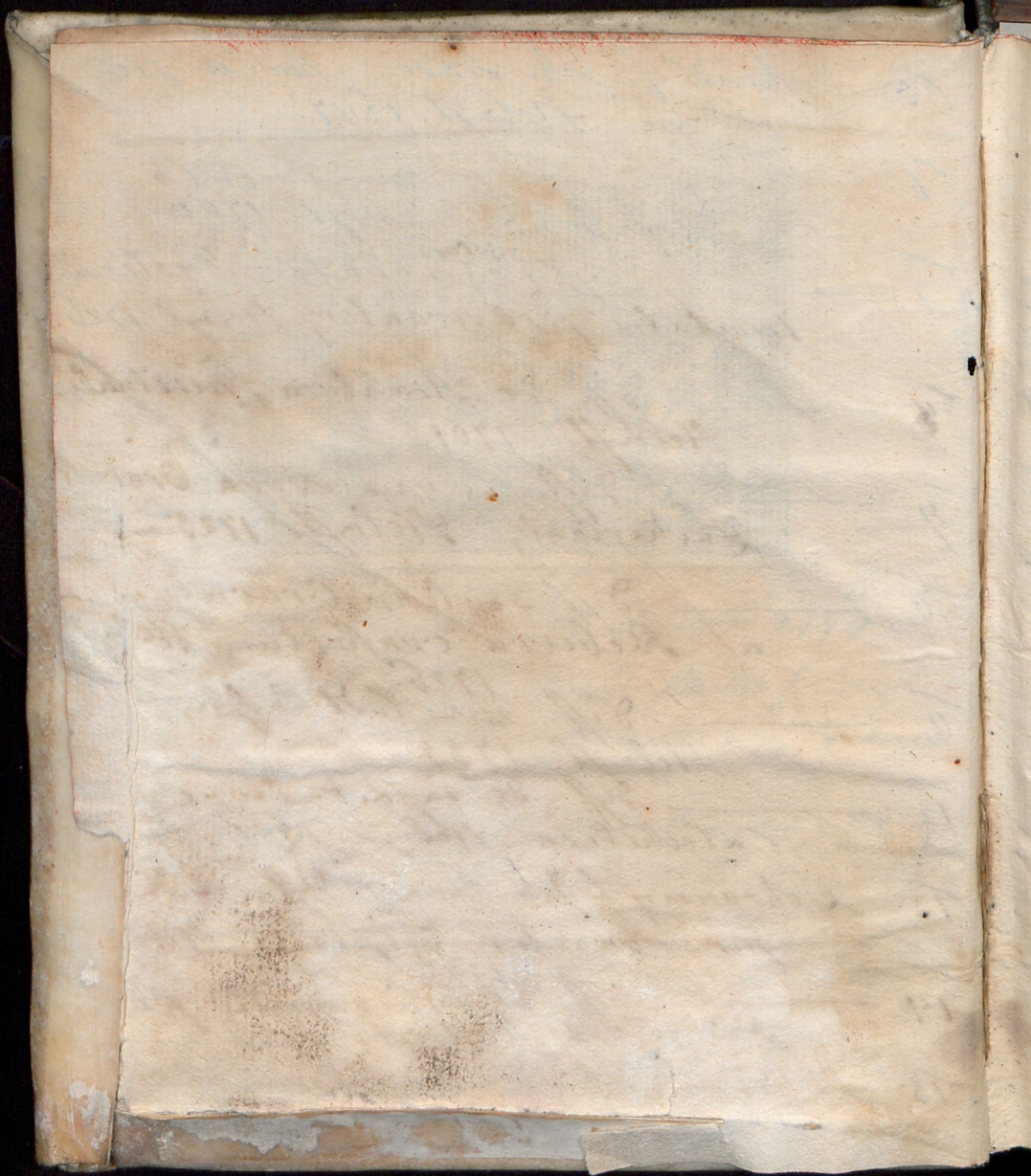
Mosheim / Joh: Laur: / Diss. de Ecclesia
Christi, Helmst. 1740

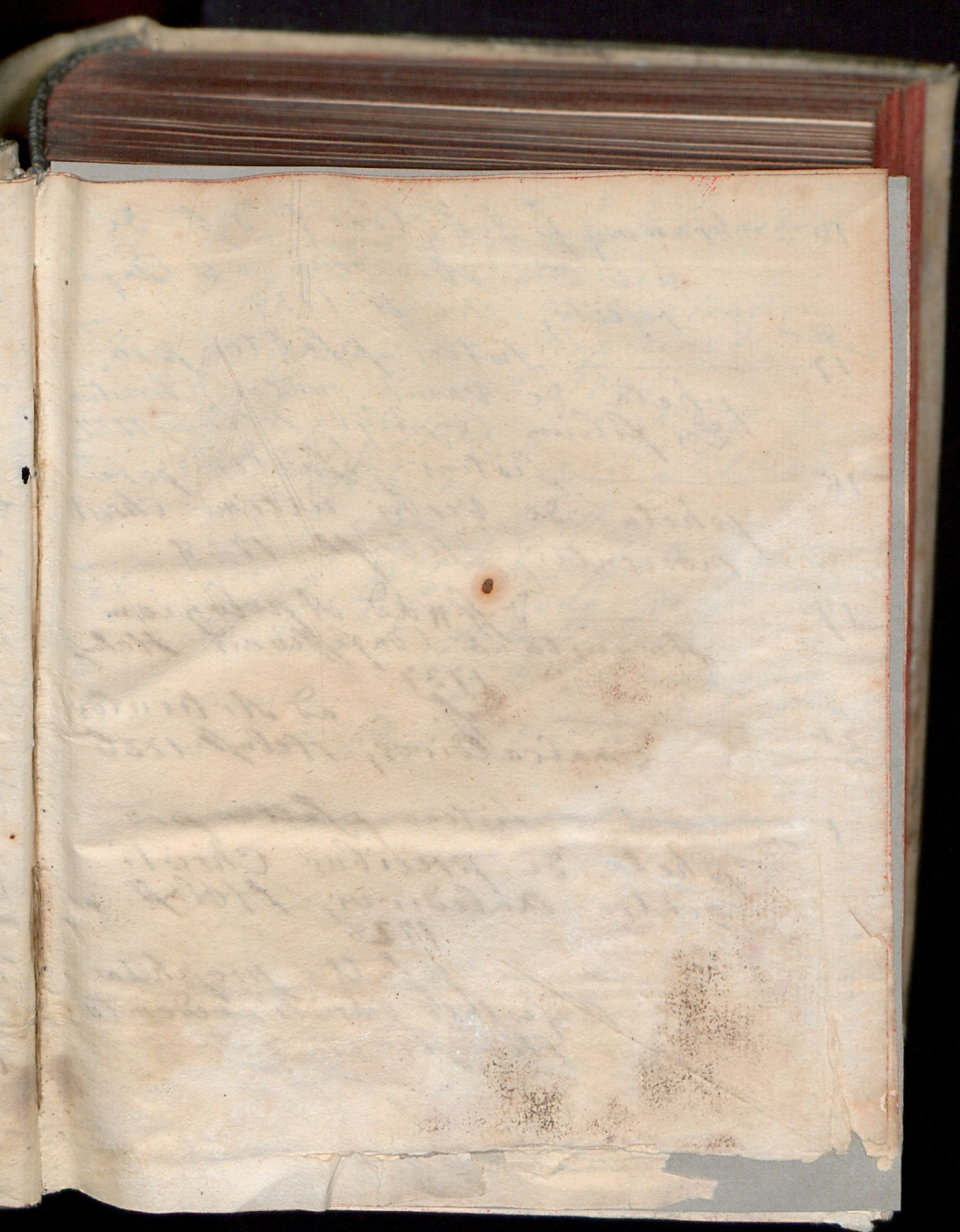
pfaffij / Christoph: Matth: / Diss.
de Coelo Beatorum, Tubinge
1722

Reudenij / Ambr: / theses de
Symbolo Apostolico, Jene
1589

Diss. de Deo ac tribus
personis, Jene 1589.

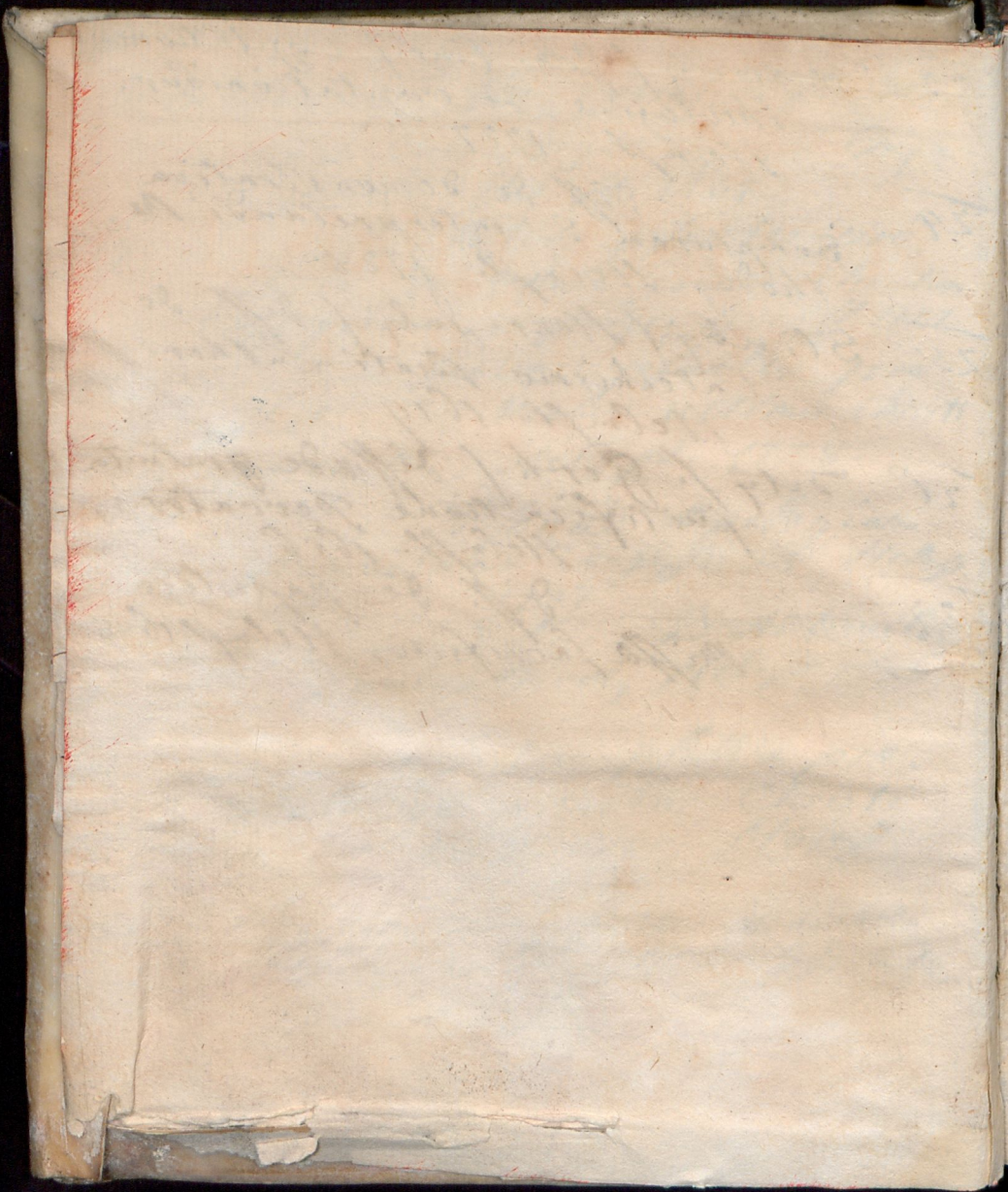
5. Schmidt / Joh. Andr. / *Mulier Heterodoxa*, Helmst. 1697.
6. ———— *Diss. de monumento*
Abgalomis, Helmst. 1702.
7. ———— *Diss. ^{sistens} Celinguatos* *Mysterium*
trinitatis predicantes, Helmst. 1726
8. ———— *Diss. de Armatura Spirituali*
Helmst. 1701
9. ———— *Diss. in qua Nova Oraculi*
Zachariani, Helmst. 1725.
10. ———— *Diss. sistens Oraculum*
a Rebecca consultum, Helmst.
1726.
11. ———— *Diss. ^{uom} tord* *Waffen*,
Helmst. 1735.
12. ———— *Diss. de institutione*
Catechetica, Helmst. 1701
13. Schramm / Joh. Couv / *Diss. de*
per Angelos disposita, Helmst.
14. ———— *Diss. ¹⁷³⁸ de fundamentis* *pauc*
Religiosae, Helmst. 1726
15. ———— *Diss. de agnitione* *Dei*
Helmst.

- 16 Schrammij / Jon. Courf diff. de
 uno Deo Atyrorum ab Euja
 rejecto, Helmsf. 1734
- 17 _____ Sistens psalter pro
 pheta de Vanis contra Christum
 Dei filium Confily, Helmsf. 1727.
- 18 _____ Sistens psalter pro
 pheta de Verbis ultimi Christi
 morientis, Helmsf. 1728.
- 19 _____ Diff. ad Apologiam
 Augustanae Confessionis, Helmsf.
 1737.
- 20 _____ Diff. ad Articulus
 Smalcaldicos, Helmsf. 1736
- 21 _____ Sistens psalter pro
 pheta de precibus Christi
 contra maledictos, Helmsf.
 1728.
- 22 _____ psalter propheta
 de Majestate Christi redempto-
 ris, Helmsf. 1727.

23. Schrammij / Joh. Courj cogitationes
theologicae, de cogitationibus.
Helmst. 1727.
24. ———— Diff. de demonstrativa
Scripturam S. interpretandi Me-
thodo, Helmst. 1728.
25. Strubij / Henr. Julij / Diff. de
Catechismo Beati Lutheri
Helmst. 1614
26. Sity / Gorb. / Diff. de gratuita
justificatione peccatoris,
Helmst. 1656.
27. ———— Diff. de papistico
Missa sacrificio, Helmst. 1658

DISSERTATIO THEOLOGICO-EXEGETICA
SOLENNIS

DE

ECCLESIA CHRISTI
EJUSQUE
MINISTERIO,

AD MATTH. IX. V. 37. 38.

SUB AUSPICIIS DIVINI NUMINIS
IN ACADEMIA JULIA
PRÆSIDE

MAGNIFICO DOMINO VICE-RECTORI

JOH. LAURENTIO MOSHEMIO

S. THEOL. D. EJUSDEMQUE PROFESSORE PRIMARIO
SEREN. DUCIS BRUNSVIC. ET LUN. A CONSIL. CONSIST. ET
ECCLES. ABBATE MONASTERIORUM VALLIS S. MARIE ET
LAPIDIS S. MICHAELIS, SCHOLARUM IN TERRIS GUELPHICIS
EPHORO GENERALI, ORDINIS SUI H. T. DECANO,
FAUTORE ET COLLEGA SUO HONORATISSIMO,
PRO SUMMIS IN THEOLOGIA HONORIBUS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS

D. XXIII. JUNII A. R. S. MDCCXI.

HORIS ANTE ET POSTMERIDIANIS

PUBLICÆ DEFENSA

AB AUCTORE

HEINRICO JOH. BYTEMEISTER,

CELLENSI,

PHILOS. D. ET S. THEOL. PROF. PUBL. ORD.

HELMSTADII,

TYPIS PAULI DIETERICI SCHNORRI,
ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.

RECEIVED
MAY 18 1870

THE UNIVERSITY OF
SACSEN-ANHALT
LIBRARY

LEIPZIG

§ I.

Uemadmodum articulus doctrinae Christianae de ECCLESIA, quae Salvatoris nostri JESU CHRISTI peculium est, necessitate, utilitate, et jucunditate sua sese quam maxime commendat: ita Theologo etiam bene mereri de eadem Ecclesia cupienti convenientissimum est, ut ejusdem articuli de Ecclesia, atque ejusdem ministerio, quo DEUS in eadem colligenda utitur, dignitatem et

præstantiam e Scriptura S. ostendat, atque adversus conatus dissentientium, qui hæreticorum veterum hoc de articulo somnia, subtiliori velamine obvoluta, in lucem iterum protrahere non erubescunt, strenue defendat.

§ II.

Succurrit vero hic mihi oraculum Salvatoris nostri gravissimum, quod præcipue huc quadrat, atque hanc in rem singularem opem præstare potest, et legitur MATTHÆI *Cap. IX. vers. 37. 38.* in quo Salvator noster sub schemate messis breviter quidem, egregie tamen adumbravit et ostendit tum *Ecclesiæ indolem et collectionem, tum operariorum sive ministrorum functionem et laborem gravissimum*: quod quidem, dum dissertationis inauguralis loco animus est expendere, ita pertractare constitui, ut ea, quæ ad ejus illustrationem et pleniorum intellectum facere videntur duobus CAPITIBUS, altero *exegetico*, altero *dogmatico-morali* breviter absolvam.

TEX-

TEXTUS ORIGINALIS

MATTHÆI IX. CAPITĒ, V. 37. 38.

ita se habet :

Τότε (ὁ ἸΗΣΟΥΣ) λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτῶ·
 Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·
 Δεήθητε ἔν τῷ Κυρίῳ τῷ θερισμῷ, ὅπως ἐκβάλῃ
 ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτῶ.

B. LUTHERUS noster sic vertit :

Da sprach er (JESUS) zu seinen Jün-
 gern : Die Erndte ist groß , aber wenig sind
 der Arbeiter. Darum bittet den HERRN der
 Erndte , daß er Arbeiter in seine Erndte sende.

CAPUT I.

EXEGETICUM.

§ I.

Quoniam itaque, quinam sub schemate
 oraculi hujus doctrinæ salutaris sensus
 exhibeatur, explicare constituimus, an-
 te omnia observamus *occasionem*, qua Salva-
 A 3 tor

tor noster commotus fuit ad oraculum hoc proferendum: habebat vero ad hoc faciendum causas gravissimas, quod quidem *ex collatione versiculorum antecedentium ejusdem IX. capitis Evangelii MATTHÆI* clarissime apparet. Instituerat enim antea Salvator CHRISTUS visitationem ecclesiasticam per Galilæam, urbes omnes et vicos peragraverat, in Synagogis docuerat, Evangelium prædicaverat, et miraculis confirmaverat. *Videatur v. 35.* Statum quoque animarum populi Judaici, fermento doctrinæ Pharisaicæ, aliorumque pseudo-doctorum erroribus seducti, miserum non sine maxima animi commotione pervidebat, pro uti illud ipsum locutione illa, quod ἐσπλαγχνίθη περὶ αὐτῶν, *commota sint viscera ipsius super iis*, ab Evangelista satis emphatice exprimitur: Viderat enim, ὅτι ἦσαν ἐπλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα: *quod erant turbæ dissolutæ et disjectæ, sicut oves pastorem non habentes.* Atque hæc quidem conditio misera, in qua populus Judaicus doctrina, pædia et paraclesi debita destitutus reperiebatur, Salvatori nostro ansam dedit,
 non

non tantum de hacce calamitate populi intime dolendi, sed etiam desiderium suum populo huic misero succurrendi, atque, quod idem ministris verbi genuinis et fidelibus opus habeat, discipulis suis indicandi: hinc quoque Apostolos suos seorsum alloquitur, ut declaret, sese eosdem huic animarum curæ in ecclesia gerendæ destinasse, prout eadem hæc historia vocationis Apostolicæ in verbis mox sequentibus *Capitis X. MATTHÆI vers. 1. et seqq.* plenius narratur.

§ II.

Quando itaque Salvator noster sic oritur: *Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς*, *Ipsa quidem messis multa*, articulus præpositivus vim demonstrationis hic habet, dum Dominus noster ad turbam Judaicam congregatam, ex multitudine ingenti constantem, provocat.

§ III.

Vox *θερισμὸς* proprie notat *messem*, hoc est, *copiam frugum colligendarum*, significatione omnibus scriptoribus familiari: hic vero *figurate* accipitur pro copia animarum ingenti,

ti, in quibus fructus spirituales producendi, atque DEO colligendi sunt; atque hinc similitudo messis hoc loco *in sensu latiori* est accipienda pro iis, quae messem antecedere, comitari et subsequi solent: namque animæ illæ colligendæ tantum non erant, sed prius colendæ, sementes Verbi Divini in illis faciendæ, atque fructus hinc producendi.

§ IV.

Constat ex hisce, per *ἡγεμονίαν*, *messem*, commode intelligi *collectionem Ecclesiæ*, per prædicationem Verbi Divini factam, quæ quando efficax est, homines ad CHRISTUM, Dominum et caput Ecclesiæ, colligit.

§ V.

Neque hic silentio prætereundum, quod sub hoc schemate *a messe* desumpto, in Scriptura S. *non solum Ecclesiæ militantis et regni gratiæ collectio*, quæ fit per Verbi Divini prædicationem, exhibeatur, prouti in loco præsentis; sed quod sub eodem quoque schematismo *congregatio Ecclesiæ trium-*

umphantis et regni glorie, quæ in consummatione seculi futura, a CHRISTO proponatur, prout e MATTH. Cap. XIII. v. 30. 39. et 41. apparet, ubi *messores in messe Dei* dicuntur *angeli*.

§ VI.

Dicitur porro in oraculo præsentis *Θερισμός πολὺς*, *messis multa* seu *magna*, tum propter cœtum ingentem hominum incredulorum convertendorum, tum propter multitudinem per Verbum divinum efficax conversorum: præcivit enim Salvator noster, hominum innumera millia per conciones Apostolorum ad fidem in se esse perducenda.

§ VII.

Messe considerata, objectum proximum tractationis nostræ sunt *operarii*, eorumque *functio*, et *labor gravissimus*. Salvator primum dicit: *Οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι*, *Operarii autem pauci sunt*. *Ἐργάτης* generatim quidem omnem *operarium et laborantem* designat; speciatim vero denotat *agricolam*, qui in rure colendo et messe colligenda occu-

B

patur:

patur: nam *ἐργάζεσθαι* Græcis scriptoribus ii dicuntur, qui *terram fodiunt et arant*: teste inter alios Guil. BUDÆO in *Commentariis linguæ Græcæ* p. 147.

§ VIII.

Intelligendi vero hoc loco sunt *ἐργάται* seu *agricolæ in sensu reduplicativo*; operarii nimirum *vere tales*, qui diligenter laborant, atque strenue ea agunt, quæ ad messem peragendam requiruntur.

§ IX.

Sub hocce vero schemate agricolarum nobis sistuntur *Ministri Verbi Divini*, qui ita dicuntur ob laborem curatum, quem in perducendis et convertendis ad CHRISTUM, Ecclesiæ caput unicum, hominibus impendunt; non tamen omnes, sed ii tantum, qui vere tales sunt, atque vera et genuina media, in Verbo divino ostensa et præscripta, ad hunc finem obtinendum, adhibent.

§ X.

Hoc ipsum quidem manifesto exinde patescit, quod CHRISTUS h. l. dicit, hujus
gene-

generis *operarios* esse *ὀλίγους*, *paucos*; quæ vox sicuti pro substrata materia est interpretanda, ita de nullis aliis accipi potest, quam de paucis illis genuinis operariis, qui tempore CHRISTI adhuc supererant; quales e. g. erant JOHANNES Baptista, aliique regnum Dei hominibus annunciantes: hi itaque *pau- ci* dicuntur non solum *in se et respectu numeri*, sed etiam *respectu populi ingentis*, imo tot populorum, quos, per orbem dispersos, iidem docere non poterant; unde opus erat, ut multi mitterentur, qui speciatim hujus vel illius loci homines docerent; quod postea, imprimis post ascensionem CHRISTI, factum est, cum Apostoli et discipuli CHRISTI, mandato Domini sui obtemperantes, in omnem mundum exeuntes, et ipsi Evangelium prædicarent, et in Ecclesiis Ministros Verbi divini constituerent. Ceterum, si ab allegato hoc sensu paucitatis abstrahamus, negari nequit, operarios in ecclesia Judaica nunquam defuisse, quippe in qua numerus ingens erat Sacerdotum, Levitarum, Scribarum, et Legis peritorum,

qui in obeundo munere ecclesiastico et Lege divina perscrutanda occupati erant : at enim vero hosce CHRISTUS Salvator pro operariis non habet, sed eorum laborem tanquam levem et inanem considerat, quoniam iidem, Legis cortice externo contenti, intimiora ejusdem negligebant, Evangelium de Redemptore Messia nec intelligebant, nec docebant, atque hinc animas ad CHRISTUM non ducebant et salvabant, sed ab eodem abducebant, et perdebant : qua de re, prouti ex historia Evangelica passim apparet, Salvator noster sapius gravissime fuit conquestus.

§ XI.

Pergimus ad considerationem vocis *Dee Deu*. Hæc quidem vox significatione sua primitiva non tam quashbet preces, quam potius *precationem*, seu *orationem indigentium* indicat : quo quidem significatu satis emphaticè indicatur, quod discipuli CHRISTI duodecim, Apostolici sui muneris, cui jam prima vice à magistro suo destinati erant, primordia facere debeant *precatione* seria ad Deum, ut ipsos donis iis ac viribus instruere

instruere velit, quæ ad munus Apostolicum rite suscipiendum, atque feliciter implendum forent necessaria.

§ XII.

Κύριος Θερισμῶν sive *Dominus messis* dicitur *paterfamilias*, non solum respectu possessionis, sed etiam respectu potestatis et dispositionis, quoniam in laboribus messis omnia pro lubitu et arbitrio suo ordinat, constituit, et gubernat.

§ XIII.

Per *Dominum* autem *messis* hoc loco indicatur DEUS ipse, ad quem preces pro Ecclesia colligenda et stabilienda sunt faciendæ; nam DEUS tum est *Dominus Ecclesie*, quam pro λαῶ εἰς περιποίησιν, *populo peculii sui* agnoscit, secundum *I. Petr. Cap. II. v. 9.* tum quoque ejus administrator summus, dum media salutis ordinat et largitur, ministros Ecclesie vocat, atque eosdem sacerdotali muneri præponit. At vero cum hic Dominus messis spiritualis sit herus absolutus, resque suas circa messem ubique pro

arbitrio suo instituat: è contrario autem dominus messis in populo Judaico olim in plebisque certis legibus et traditionibus alligatus erat, hinc simul patet, quod hæc similitudo non in universum, sed tantum *in certo quodam tertio comparationis* à Salvatore nostro fuerit adhibita, adeoque sic admittenda fit.

§ XIV.

Vox ἐμβάλλειν *generatim* quidem significat *emittere*, interdum tamen quoque *impulsum* simul involvit, si non violentum, singularem tamen, quo quis movetur: sic enim de CHRISTO MARCI *Cap. I. v. 12.* dicitur τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐμβάλλει: *Spiritus ipsum impellens fecit exire*: quo indicatur peculiaris, cum voluntate tamen propria, conjunctus impetus. Ita etiam hoc loco de operariis dicitur: Eisdem non solum à Domino messis emitti, sed quoque impulsu Dei, et vocatione velut interna, primis Novi Testamenti temporibus, in messem extrudi; prouti factum est in Apostolis CHRISTI; dein vero
media-

mediata et ordinaria, ut temporibus sequentibus factum, agi et ad munus sacrum ablegari. Neque tamen hic omnis violentia neganda videtur, cum constet, Deum interdum quoque homines renitentes vocasse, et ad munus sacrum suscipiendum et obeundum quasi coegisse: prouti hujusrei exemplum habemus in Propheta JEREMIA *Cap. I.* prophetiæ ejusdem. Præterea τὸ ἐμβάλλειν notionem quoque habet *copiæ insignis emissæ*, qualis emissio in pluvia, aliisque rebus, quæ largiter et copiose effunduntur, observatur, ad indicandum, Doctorum, qui in messem Dei emittendi sint, *numerum omnino magnum* requiri.

§ XV.

Attendi vero hic quam maxime meretur vox αὐτῶ, *ipsius*, quando *messis* tribuitur DEO tanquam *ipsi propria*, et dicitur θερισμὸς αὐτῶ, *messis ipsius*: adeoque indicatur, DEUM ideo messem curare, quia sua sit, ideoque ministros suos, non in aliena, sed in sua et propria, quæ ipse seminaverit, mittere, ut animas

mas sibi proprias colligant, atque à coetu damnatorum segregent.

§ XVI.

Quodsi autem diabolus quoque habet messem suam, eandem habet falce in alienam, nimirum DEI, messem immissa, et sacrilegio e messe DEI surreptam: hinc in oraculo nostro vox ἐργάτης seu operarii accipienda pro operario genuino et fideli, cum diabolus quoque suos habeat ἐργάτας, et operarios, falsos nimirum Doctores, qui ab Apostolo PAULO in II. ad Corinthios Capite XI. v. 13. *Ψευδοπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μεταχρηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ* h. e. *falsi Apostoli, operarii dolosi, qui transformant se in Apostolos* CHRISTI, appellantur.

§ XVII.

Demum adhuc memorabile, Salvatorem nostrum idem hoc oraculum h. l. ante III. Pascha Ministerii sui, ante missionem XII. Apostolorum propositum, repetere post Pascha tertium Ministerii sui, cum LXX. discipulos suos emitteret, teste Evangelista Luca Cap. X. v. 2.

CA.

CAPUT II.
DOGMATICO-MORALE.

§ I.

Postquam capite præcedenti breviter ostendimus, quinam sit verborum illorum, ex quibus oraculum nostrum constat, sensus verus et genuinus, ordine nunc sequitur, ut quoque, quænam exinde fluant dogmata paucis exponamus. Sunt vero eadem sequentia.

§ II.

Ecclesia Dei vera in hac terra omnino datur, tum voce *generalius* accepta, *visibilis*, quæ cœtus est hominum vocatorum, prædicationem veram Verbi divini, et dispensationem veram Sacramentorum habentium, profitentium et propugnantium, tum *specialius* ita appellata et *invisibilis*, quæ cœtus est hominum vocatorum, qui è Verbo divino fidem acceperunt, atque in fide salvantur: Utraque collectio DEI in oraculo nostro sub schemate messis repræsentatur.

C

Nam

Nam quod ad priorem collectionem attinet id, quod extra messem, rite distinguendum ab eo, quod in messe colligitur. Messis enim hæc, quæ in regno gratiæ divinæ colligitur, in eo consistit, quod Deus per prædicationem Verbi sui sibi colligit cœtum, in quo verbum illud recte docetur, et cujus cœtus membra quoque per totum orbem terrarum possunt esse dispersa, idque visibiliter, ita, ut hic quidem provinciæ et civitates integræ, illic vero aliquot tantum, aut singuli homines sint, qui religionem veram habeant, et communionem cum vera illa Ecclesia profiteantur.

§ III.

In hac Ecclesia seu cœtu fidelium datur
 I. *Veritas doctrinæ et Sacramentorum*,
 aliena ab omni falsitate: namque quemadmodum in messe non fentes et lolium, sed verum tantummodo frumentum in fasciculos colligitur; ita quoque Ethnici, Judæi, Muhamedani, Athei, Naturalistæ, et id genus alii profani homines, quatenus tales manent, et vocationem divinam respuunt, ab illa messe

messe Dei penitus excluduntur, et sunt sicut lolium aliquando comburendum.

II. Datur *unitas membrorum externa per Verbum Dei et usum Sacramentorum* oriunda et comparata; per quæ membra fiunt unius corporis externi, quod uti *Ecclesia* recte appellatur, ita proprie dicta et vere talis *Ecclesia* est.

III. Notanda *ejusdem distinctio duplex*, tum à falsis cœtibus et Ecclesiis, quæ Christianorum quidem nomen gerunt, verum tamen verbum DEI, et rite prædicatum, non habent, tum ab illis, qui Christianorum nomen plane non gerunt, sed istud potius averfantur.

IV. *Permissio bonorum et malorum*, id est, eorum, qui Verbum Divinum cum fructu salutifero audiunt, et eorum, qui idem audiunt sine fructu salutari, audiunt tamen, veramque ejusdem prædicationem non rejiciunt: prouti in messe quoque tritici omnes spicæ una simul colliguntur, et comportantur, tam plenæ, quam inanes. Hinc quoque CHRISTUS MATTHÆI Capite XIII. v. 30. aperte dicit: *Utraque, triticum et zizania, una cresce-*

*re: Conf. v. 38. et ibidem v. 47. addit: Regnum
cælorum simile esse sagenæ jactæ in mare, in
qua ex omni genere piscium, boni et mali, col-
ligantur. Errat itaque cœtus Fanaticorum,
qui Ecclesiam veram visibilem non conce-
dunt, sed visibilem Ecclesiam sine distinctio-
ne contemtim vocant *Catervam externam
ita dictæ Christianitatis*, den äußerlichen
Hauffen der so genannten Christenheit.*

§ IV.

Ecclesia Dei vera propriissime sic dicta,
quæ ex *solis fidelibus*, per Verbi divini puram
prædicationem regeneratis, justificatis et san-
ctificatis consistit, vocatur *invisibilis*: non
quidem ratione occultationis omnimodæ,
aut ratione subjectorum quomodocunque
consideratorum; namque eadem consistit ex
hominibus, quoad externam faciem vere vi-
sibilibus et conspicuis: sed *invisibilis* dicitur,
tum, quia vera fides, qua membra hujus Ec-
clesiæ cum CHRISTO, ut capite, jungun-
tur, ejusmodi quid est, quod in sensus exter-
nos non incurrit, sed soli DEO omniscio pa-
tet,

tet, tum, quia manifestatio hujus Ecclesiæ in hac vita non exspectanda, sed in die demum extremo futura est; ideo etiam *hæc collectio ad gloriam æternam* sub schemate messis in Scriptura S. MATTHÆI Cap. XIII. v. 38. et seqq. sistitur, in quantum eadem constat non sola collectione, sed etiam separatione puri ab impuro, hoc est, piorum ab impiis; *probe distinguenda* ab ea, quæ per Verbum Divinum fit in regno gratiæ ad gratiam DEI percipiendam, et in qua collectores sunt Ministri Ecclesiæ, de qua in oraculo nostro agitur. Errant itaque graviter, qui Ecclesiam, quæ puram Verbi Divini prædicationem, adeoque vera salutis media, habet, ob scandala hominum nonnullorum, pro Ecclesia vera visibili agnoscere nolunt, sed talem cum SCHWENGFELDIO et veteribus DONATISTIS aut inter suos, aut nusquam dari fingunt.

§ V.

Cum *Ecclesia nostra*, in qua per DEI gratiam Verbum divinum pure prædicatur, vera sit DEI messis, et cœtus Domino messis

spiritualis DEO consecratus, quantumcunque hypocritis sit intermixtus; eadem quidem adhuc opus habet operariis, qui bona Divina, Ecclesiæ suæ concredita, dispensent, fideles in bono confirmant, et peccatores convertant, atque ad salutem perducant, iidem tamen operarii, quatenus ipsis cum Ecclesia nostra res est, *circa Ecclesiam jam plantatam*, non autem demum plantandam *occupantur*: plantanda enim Ecclesia ex meris irrogenitis componitur, quorum nonnulli vel plures paulatim ad CHRISTUM perducuntur. Errant itaque, qui Ecclesiam nostram adhuc plantandam dicunt, quia ratione vitæ multum in ea desideretur.

§ VI.

Cum *Christus* in oraculo explicato *messem ab operariis accurate discernat*, patet hinc, probe observandam esse *distinctionem et discrimen inter docentes et auditores*, sive *operarios et animas*, circa quas operantur; non itaque vult status in coetu Dei inter se turbatos, vel Ecclesiasticum statum prorsus sub-

sublatum; id quod contra hodiernos FANATICOS et QUAKEROS, qui unicuique pio munus publice docendi competere statuunt, probe est notandum.

§ VII.

Deus pro sapientia sua infinita nullo quidem tempore prædicationem Verbi sui puram prorius et ubique cessare finit: certo tamen *intervallo* seculorum atque ætatum *promulgationem Evangelii illustriorem instituit*, quam conversiones gentium integrarum secutæ sunt. Probatur hoc ex oraculo Salvatoris dicentis: *Messëm adesse magnam et copiosam*, hoc est, *collectionem Ecclesiæ illustrem et solennem*, atque hinc numero majori operariorum, sive doctorum opus esse: quæ quidem collectio Ecclesiæ solennis initium suum cepit, cum CHRISTUS Apostolos suos ad populum Judaicum mitteret, teste *Capite X. MATTHÆI.*

§ VIII.

Ecclesia vera est *cætus fidelium sub capite CHRISTO collectus, eundem solum Dominum*

num agnoscens, à quo ratione fidei et internæ administrationis dependet: quæ cum ita sint, eadem non agnoscit *caput visibile monarchicum*, CHRISTO *adjunctum vel substitutum*, cui in credendis se subjiciat: namque in oraculo nostro *unus sistitur Dominus messis*; reliqui omnes sive dicantur episcopi, sive doctores, sive diaconi, sive nomine quocunque alio veniant, omnes sunt *ἐργάται*, *operarii*, qui in colligendis et perducendis ad CHRISTUM animabus pari labore fungi debent, quamvis ordinem quendam externum inter se possint habere, et qua dignitatem sibi invicem subordinari.

§ IX.

Quamvis ad *bonum et genuinum ἐργάτην*, seu *operarium*, vel *Ministrum DEI* requiratur, ut non solum donis ministrantibus, sed etiam sanctificantibus probe instructus, atque exornatus sit, adeoque hominibus, ad Ecclesiam Dei collectis, vitæ sanctæ exemplo præluceat; exemplum tamen operarii seu *Ministri DEI* et in ipso innocentia morum
ad

ad ipsam messem colligendam causaliter non influit, sed *vera messis* colligitur solo donorum ministrantium exercitio, nimirum per prædicationem Verbi Divini puram, quamvis se ipsum, tanquam exemplar gregis imitandum, non sistat; namque conversio hominum non dependet ab exemplo ministri, sed ab actu prædicationis Verbi Divini, qui ex institutione divina in se efficax est, prouti Scriptura Sacra in pluribus locis illud testatur.

§ X.

Quod Deus benignissimus *sibi colligit* ex genere humano *Ecclesiam*, quæ non solum ipsi in regno gratiæ fideliter serviat, bonisque ejusdem fruatur, sed etiam in regno gloriæ beatitudinis æternæ particeps fiat, hoc *inter beneficia*, quæ DEUS generi humano exhibuit, *maxima* est referendum, ideoque DEO *gratiæ decentes ac debitæ agendæ sunt*. Pertinet huc monitum Apostoli PAULI Epistolæ ad *Colossenses Capite I. v. 12. et seqq.*

D

§ XI.

§ XI.

Status hominum extra DEI Ecclesiam viventium, priusquam per Verbum Divinum ad Ecclesiam colliguntur, est miserrimus: nam animæ ipsorum sunt steriles, veluti spicæ, quæ glumas quidem habent, sed granis carent, quæ in messe futura Satanae fervirent, nisi DEUS ipse per media gratiæ easdem præpararet, regeneraret, adeoque ad Ecclesiam suam perduceret. Quamobrem non postrema quoque officiorum, quæ Christianis incumbunt, pars est, ut oremus pro hominibus omnibus, tam pro iis, qui membra Ecclesiæ DEI jam sunt, ut in agnitione veritatis, et fide conserventur et corroborentur, quam pro iis, qui ad Ecclesiam nondum perducti adhuc extra eandem degunt, aut ab eadem Ecclesia misere abducti sunt, ut DEUS eosdem, instar ovium errantium ac seductarum, ad veritatem cœlestem amplectendam trahat atque reducat, adeoque Evangelio suo portam magnam aperiat. Conf. Epist. ad Coloss. Cap. IV. v. 3.

§ XII.

§ XII.

Ministerio ecclesiastico dignitatem non exiguam conciliat, atque vocationis ejusdem eximiam præstantiam ostendit, quod DEUS, secundum oraculum CHRISTI, non angelis, sed hominibus operariis in colligenda messe sua utitur, qui quidem non solum rebus divinis pertractandis, Verbo Divino et Sacramentis rite administrandis defunguntur, sed etiam eo ipso in animabus ad CHRISTUM Salvatorem perducendis et convertendis omnem curam consumunt: quod quidem, uti excellentiam muneris ecclesiastici omnino probat, ita quoque Ministris Verbi Divini veris eo magis incitamento magno est, ut hanc ἔξοχὴν atque eminentiam suam, non in temporalibus quærant, sed in spiritualibus, ac omni labore et studio id agant, atque in id incumbant, ut Domino messis multum lucri faciant, ne à Domino suo, ut servi inutiles, reprobentur, atque abjiciantur.

§ XIII.

Quin *Satanas*, hostis generis humani
D 2 infen-

infensissimus, omnes astutiæ et potentiæ suæ nervos eo intendat, *ut si DEUS* permittere velit, ejusdem *messẽm evertat*, aut saltem *damnum huic messi inferat*, sine ullo dubio est: quod quidem diabolus modo præcipue duplici efficere studet et solet; tum quando auditores à Verbo Divino et Sacramentis ad contemptum, teporem aut frigus in rebus sacris seducit, atque iisdem, ut Ministerium Verbi divini vili pendant, et contemnant, inspirat, unde paulatim vel ad traditiones humanas abripiuntur, vel irreligiosi fiunt; tum quando Ministros Verbi Divini per illecebras varias in munere sacro remissiores ac segniores, aut in vita impios reddit, aut in doctrina ipsa ad falsas opiniones inducit; quibus *modis seducendi omnibus opponendæ sunt seriæ preces*: hinc CHRISTUS dicit: *Δειψήτε, orate.* Conferantur verba Paulina ad *Ephes. Capite VI. v. 10--19.* et ad *Coloss. Cap. IV. v. 3.*

§ XIV.

Demum cum *missio operariorum* seu mini-

nistrorum Verbi Divini *sit opus singulare Domini messis*, id est, DEI, atque ex eadem documentum curæ et providentiæ Divinæ circa salutem hominum procurandam prorsus singulare eluceat: hinc æquum et justum omnino est, ut *Ministerio Verbi Divini honor debitus quoque deferatur*: namque cum CHRISTUS in oraculo explicato pro *missione ministrorum Verbi Divini precari jusserit*, hinc etiam sequitur, ut *pro eorundem missione et ablegatione non solum DEO, Domino messis, gratiæ devotæ sint agenda, verum iidem quoque ita excipiendi atque honorandi sint, prouti decet excipi et honorari operarios DEI*, ad salutem hominum procurandam unice destinatos: ad quod quidem officium iisdem præstandum notabili quoque adhortatione Apostoli PAULI excitamur *I. ad Corinthios Capite IV. v. 1. et seqq. cum qua conferatur Epist. ad Titum Cap. II. v. 15.*

EO.-Bq. 2002

01 A 6727

ULB Halle

3

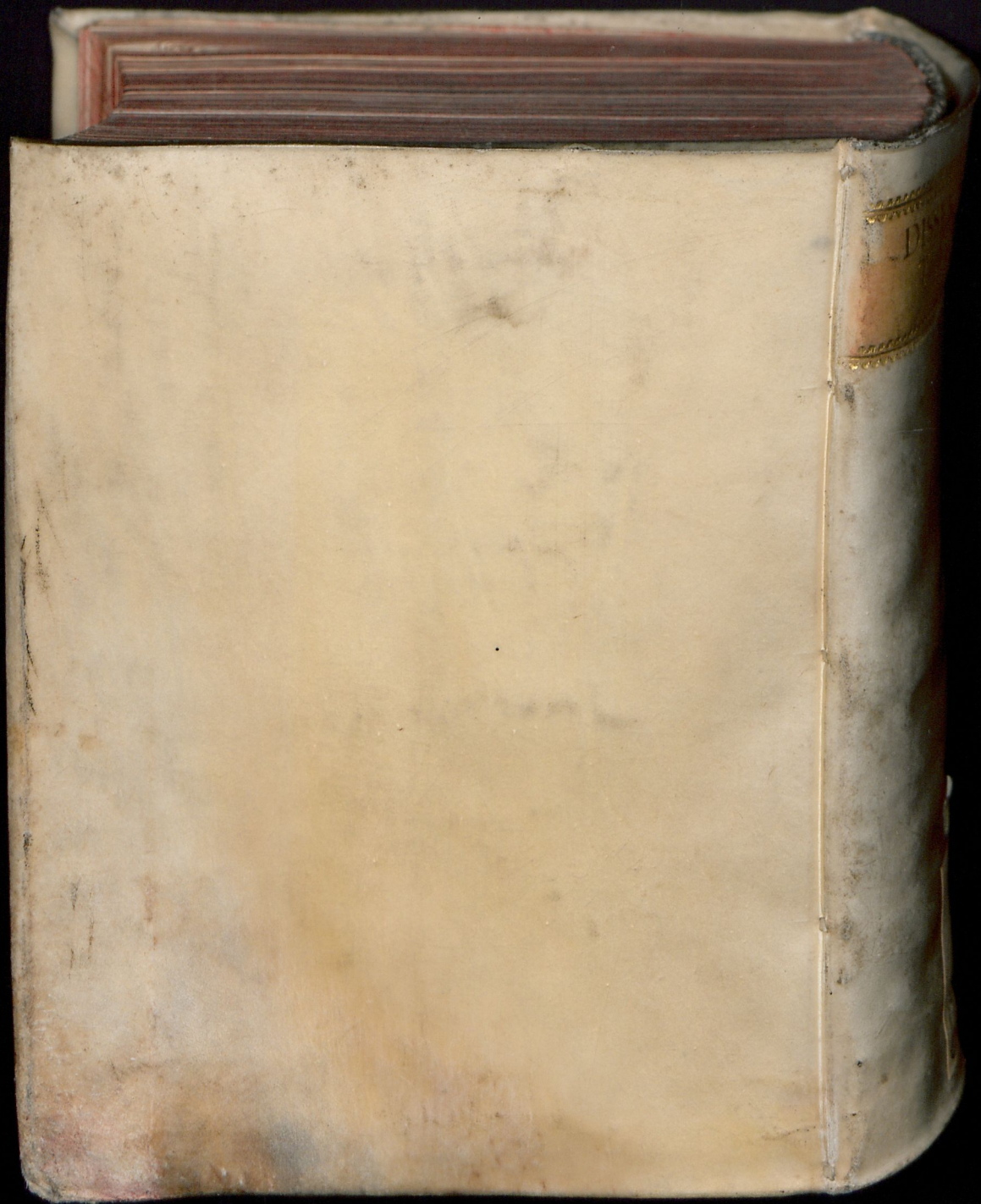
003 104 745

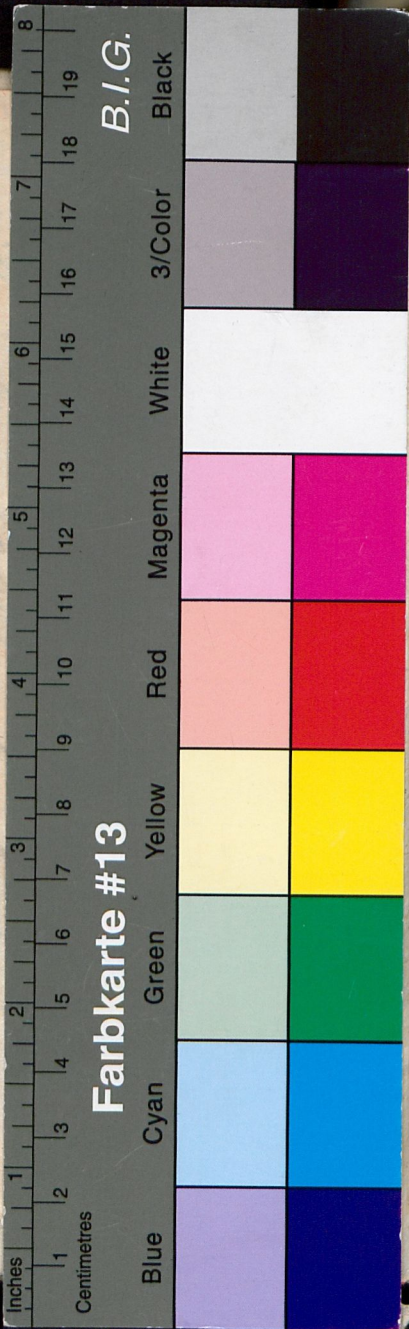
WA

Rha-

DISSERTATIO THEOLOGICO-EXEGETICA
SOLENNIS
DE
ECCLESIA CHRISTI
EJUSQUE
MINISTERIO,

AD MATTH. IX. V. 37. 38.
SUB AUSPICIIS DIVINI NUMINIS
IN ACADEMIA JULIA
PRÆSIDE

MAGNIFICO DOMINO VICE-RECTORE
JOH. LAURENTIO MOSHEMIO

S. THEOL. D. EJUDEMQUE PROFESSORE PRIMARIO
SEREN. DUCIS BRUNSVIC. ET LUN. A CONSIL. CONSIST. ET
ÆCCLES. ABBATE MONASTERIORUM VALLIS S. MARIE ET
LAPIDIS S. MICHAELIS, SCHOLARUM IN TERRIS GUELPHICIS
EPHORO GENERALI, ORDINIS SUI H. T. DECANO,
FAVORE ET COLLEGA SUO HONORATISSIMO,
PRO SUMMIS IN THEOLOGIA HONORIBUS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS

D. XXIII. JUNII A. R. S. MDCCXL.
HORIS ANTE ET POSTMERIDIANIS
PUBLICE DEFENSA
AB AUCTORE

HEINRICO JOH. BYTEMEISTER,

CELLENSI,
PHILOS. D. ET S. THEOL. PROF. PUBL. ORD.

HELMSTADII,
TYPIS PAULI DIETERICI SCHNORRI,
ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.